

Jmenné tvary slovesné

PARTICIPIA

Participium prézentu aktiva

- tvoření od přítomného kmene sloves (u 3. a 4. konjugace je rozšířen o **-ē-**) + **-ns**, v gen. sg. **-ntis**, tj. indikativ imperfekta – *-bam* + *-ns* (*laudā-bam* > *laudā-~~bam~~* > *laudā-* > *laudā-ns*; *legē-bam* > *legē-~~bam~~* > *legē-* > *legē-ns*)
- skloňuje se podle 3. deklinace (viz níže a v přehledu jmen)
- vyjadřuje děj **aktivní** (i u deponentních sloves) a **současný** s dějem určitého slovesa ve větě
- tvoří se i od deponentních sloves, aktivní význam
- sloveso *esse* participium prézentu nemá, ale je participium *absens*, *entis* „nepřítomný“ a *praesēns*, *entis* „přítomný“

	prézentní kmen	participium nom. sg.		participium gen. sg.
1. konjugace	laudā-	laudā-ns	chválící	lauda-nt-is
2. konjugace	monē-	monē-ns	napomínající	mone-nt-is
3. konjugace	leg-	leg-ē-ns	čtoucí	leg-e-nt-is
3. konjugace, typ <i>capiō</i>	capi-	capi-ē-ns	chytající	capi-e-nt-is
4. konjugace	audi-	audi-ē-ns	slyšící	audi-e-nt-is

Skloňování jako jednovýchodné adjektivum 3. deklinace, ale v abl. sg. má *-e* (*laudante*), v gen. pl. má pravidelné *-ium* (*laudantium*) a v nom., ak., vok. pl. neuter pravidelné *-ia* (*laudantia*). Celé skloňování je uvedeno u adjektiv.

Překlad participia prézentu aktiva, např. *laudāns*, *antis*:

- přídavným jménem slovesným chválící
- větou vztaznou (ten), který chválí / chválil / bude chválit
- příslovecnou větou když chválí / chválil / bude chválit
- přechodníkem přítomným chvále, -íc, -íce
- souřadně spojenou hlavní větou (a) chválí / chválil / bude chválit

Vyjadřuje současnost, překlad stejným časem, jaké má sloveso určité v dané větě, tj. minulým, přítomným nebo budoucím časem.

Participium perfekta pasiva

- tvoření od supina, od tzv. supinového kmene: *laudāt-um* > *laudāt-~~um~~* > *laudāt-* > *laudāt-* + *-us*, *a*, *um*
- skloňování jako adjektiva 1. a 2. deklinace
- vyjadřuje děj **pasivní** a **předčasný** před dějem věty hlavní
- deponentní slovesa: tvar pasivní, význam aktivní

slovesná řada	supinum	supinový kmen	participium perfekta pasiva
laudō, āre, āvī, ātum	laudātum	laudāt-	laudātus, a, um
moneō, ēre, uī, monitum	monitum	monit-	monitus, a, um
scribō, ere, scripsī, scriptum	scriptum	scrip-	scriptus, a, um
pellō, ere, pepulī, pulsum	pulsum	puls-	pulsus, a, um
agō, ere, ēgī, āctum	āctum	āct-	āctus, a, um

Překlad participia perfekta pasiva, např. *laudātus*, *a*, *um*:

- pomocí vztazné věty: „(ten), který byl pochválen“;
- přídavným jménem slovesným: „pochválený“;
- přechodníkem: „byv pochválen“;

- různými příslovečnými větami, např. „když byl pochválen“, „protože byl pochválen“, „ačkoliv byl pochválen“. Konkrétní významový odstín se určuje na základě kontextu.

Participium futura aktiva

- supinový kmen + **-ūrus, -ūra, -ūrum**: *laudāt-um* > *laudāt-um* > *laudāt-* > *laudāt-* + **-ūrus, -ūra, -ūrum**
- skloňování jako adjektiva 1. a 2. deklinace
- vyjadřuje **aktivní a následný** děj, vyjadřuje **záměr, rozhodnutí** nebo **vůli** uskutečnit nějaký děj
- tvoří se i od deponentních sloves, aktivní význam
- tvoří se i od slovesa *esse*: *futūrus, a, um* „budoucí“ i většiny složenin, např. *āfutūrus, a, um* „hodlající chybět“, *affutūrus, a, um* „hodlající být přítomen“

slovesná řada	supinum	supinový kmen	participium futura aktiva
laudō, āre, āvī, ātum	laudātum	laudāt-	laudāt-ūrus, laudāt-ūra, laudāt-ūrum
moneō, ēre, uī, monitum	monitum	monit-	monit-ūrus, monit-ūra, monit-ūrum
scrībō, ere, scrīpsī, scrīptum	scrīptum	scrīpt-	scrīpt-ūrus, scrīpt-ūra, scrīpt-ūrum
pellō, ere, pepulī, pulsum	pulsum	puls-	puls-ūrus, puls-ūra, puls-ūrum
agō, ere, ēgī, āctum	āctum	āct-	āct-ūrus, āct-ūra, āct-ūrum

Překládá se zejména:

- pomocí vztažné věty: „(ten), který hodlá / chce chválit“
- pomocí adjektiva slovesného: „hodlající / chtějící chválit“

puer laudāt-ūrus „chlapeček hodlající chválit“

magistra hortāt-ūra „učitelka hodlající povzbuzovat“

Přehled participií

participium prae-sens aktiva	participium perfecti pasiva	participium futura aktiva
laudāns, antis ten, který chválí (chválil, bude chválit)	laudātus, a, um ten, který pochválil	laudātūrus, ūra, ūrum ten, který hodlá / bude chválit
hortāns, antis ten, který povzbuzuje (povzbuzoval, povzbudí)	hortātus, a, um ten, který povzbudil	hortātūrus, ūra, ūrum ten, který hodlá / bude povzbuzovat
— (absēns, entis, praesēns, entis)	—	futūrus, ūra, ūrum
— (nepřítomen, přítomen)	—	budoucí

INFINITIVY

- tvoření uvedeno v přehledu slovesných tvarů
- infinitiv přítomného času vyjadřuje současnost, infinitiv perfekta předčasnost a infinitiv futura následnost vzhledem k ději slovesa ve větě řídicí
- infinitivy perfekta a futura aktiva se používají zejména v akuzativu a nominativu s infinitivem

inf. prez. akt.	inf. prez. pas.	inf. pf. akt.	inf. pf. pas.	inf. fut. akt.	inf. fut. pas.
laudāre chválit	laudārī být chválen	laudāvīsse že (po)chválil(a, o)	laudātum, am, um esse že byl(a, o) (po)chválen(a, o)	laudātūrum, am, um esse že bude chválit	laudātum īrī že bude pochválen(a, o)
—	hortārī povzbuzovat	—	hortātum, am, um esse že (po)vzbudil(a, o)	hortātūrum, am, um esse že bude povzbuzovat	—
esse být	—	fuisse že byl(a, o)	—	fūtūrum, am, um esse že bude	—

SUPINUM

- zakončeno na **-um**, nesklonné
- po slovesech pohybu k vyjádření účelu nebo cíle pohybu
- překlad: infinitiv nebo vedlejší věta účelová

Venimus tē salūtātum.

Přicházíme tě pozdravit. Přicházíme, abychom tě pozdravili.

Lēgātī vēnērunt pācem petītum.

Legáti přišli žádat o mír. Legáti přišli, aby žádali o mír.

GERUNDIUM

- přítomný kmen (u 3. a 4. konjugace je kmen rozšířen o *-e-*) + **-nd-** + **koncovka příslušného pádu**
- skloňování: jako **neutrum 2. deklinace**
- **nemá nominativ**, v akuzativu pouze **po předložce**
- od nedeponentních i deponentních sloves, **aktivní význam**
- **substantivizované neutrum gerundiva** v singuláru
- **překlad**: obvykle podstatným jménem slovesným (např. „chválení“) nebo infinitivem (např. „chválit“)

	1. konjugace	2. konjugace	3. konjugace	3. konjugace (<i>capiō</i>)	4. konjugace
nom.	—	—	—	—	—
gen.	laudand-ī chválení, chválit	monend-ī napominání, napomínat	legend-ī čtení, číst	capiend-ī chytání, chytat	audiend-ī slyšení, slyšet
dat.	laudand-ō	monend-ō	legend-ō	capiend-ō	audiend-ō
ak.	(ad) laudand-um	(ad) monend-um	(ad) legend-um	(ad) capiend-um	(ad) audiend-um
vok.	—	—	—	—	—
abl.	laudand-ō	monend-ō	legend-ō	capiend-ō	audiend-ō

Použití jednotlivých pádů

Genitiv

- po některých substantivech a adjektivech, např.:

ārs, artis, f.	umění	ārs amandī	umění milovat
causa, ae, f.	důvod	causa querendī	důvod si stěžovat
cupiditās, ātis, f.	touha	cupiditās regnandī	touha vládnout
facultās, ātis, f.	schopnost	facultās dīcendī	schopnost řečnit
locus, ī, m.	místo	locus hiemandī	místo k přezimování
modus, ī, m.	způsob	modus pugnandī	způsob boje
necessitās, ātis, f.	nutnost	necessitās manendī	nutnost zůstat
occāsiō, ōnis, f.	příležitost	occāsiō bibendī	příležitost k napití
potestās, tis, f.	moc	potestās eligendī	moc / možnost si vybrat
ratiō, ōnis, f.	způsob, důvod	ratiō vīvendī	způsob života, důvod k životu
spēs, eī, f.	naděje	spēs vincendī	naděje zvítězit, naděje na vítězství
studium, iī, n.	snaha, úsilí	studium discendī	snaha se učit
tempus, oris, n.	čas	tempus aggrediendī	čas zaútočit
cupidus, a, um	toužící	cupidus imperandī	toužící vládnout
perītus, a, um	zkušený	perītus dīcendī	zkušený v řečnění

- ve spojení s předložkami *causā a grātiā*:

causā	kvůli, za účelem	ulcīscendī causā	kvůli pomstě, za účelem pomsty
grātiā	kvůli, za účelem	spoliandī grātiā	kvůli loupení, za účelem loupení

Dativ

- méně často než ostatní pády
- někdy synonymní s konstrukcí *ad* + akuzativ
- po některých slovesech či spojeních slovesa se jménem

operam dare + dat. „věnovat se čemu“ **operam damus cantandō** „věnujeme se zpěvu“
adesse + dat. „být přítomen čemu“ **scribendō adfuit** „byl přítomen u psaní“

- se slovesem *esse* ve významu „být schopen, být s to“

Nōn sum solvendō.

Nejsem schopen / s to platit.

Akuzativ

- pouze po předložkách
- nejčastěji předložka *ad*, někdy např. i *inter*

veniunt ad populandum přicházejí k plenění / aby plenili
locus ad habitandum místo k bydlení
idōneus ad nāvigandum vhodný k plavbě
inter cēnandum mortuus est zemřel při jídle

Ablativ

- po předložkách, např. předložky *in, dē, ā/ab*

optimus in dīcendō nejlepší v řečnění
celeritās in respondendō pohotovost při odpovídání

dē pingendō docet poučuje o kreslení
abhorret ā scribendō má odpor k psaní

- bez předložky, vyjadřuje příčinu, způsob nebo prostředek, např.:

legendō discimus učíme se čtením
dēfessus sum ambulandō jsem unaven chůzí
castra pugnandō cēpit tábor dobyl bojem

Infinitiv prézentu místo nominativu a bezpředložkového akuzativu

- infinitiv prézentu, ve větě má funkci podmětu nebo přímý předmětu

Studēbant bene labōrāre (předmět). Snažili se dobře pracovat.
Mentīrī turpe est (podmět). Je hanebné lhát.